

УДК 911.3.

**Сучасний стан світового виноградарсько-виноробного комплексу та
винного ринку – суспільно-географічний аспекти**

**Современное состояние виноградарско-винодельческого комплекса и
винного рынка – общественно-географические аспекты**

**Present-day world's viticulture, wine industry and wine market - socio-
geographical aspects**

В статті проаналізовано сучасний стан та провідні тренди сучасного світового виноградарства, виноробства та торгівлі вином за останні 50 років. Виявлені основні риси територіальної та компонентної структури виноградарсько-виноробного комплексу та світового ринку вина.

В статье проанализировано современное состояние и последние тенденции в мировом виноградарстве, виноделии и торговле вином, основываясь на данных международной статистики, за последние 50 лет. Выявлены основные черты территориальной и компонентной структуры.

The article analyzes the current status and recent trends in world viticulture, winemaking and wine trade, based on international statistics over the past 50 years. Also have identified basic features of the territorial and the component structures of the world wine market.

Постановка проблеми. Виноградарсько-виноробний комплекс (ВВК) – це складна міжгалузєва система господарства, що включає в себе вирощування винограду і його промислово переробку, а також виробництва, що обслуговують ці галузі. Ключові показники галузей, територіальна та галузева структура є досить динамічними й мінливими, адже залежать від низки факторів, як природних так і ринкових. Крім того, останнім часом на розміщення підприємств галузі, особливо вторинного виноробства, впливають глобалізаційні тенденції, наприклад розташування підприємств в портах.

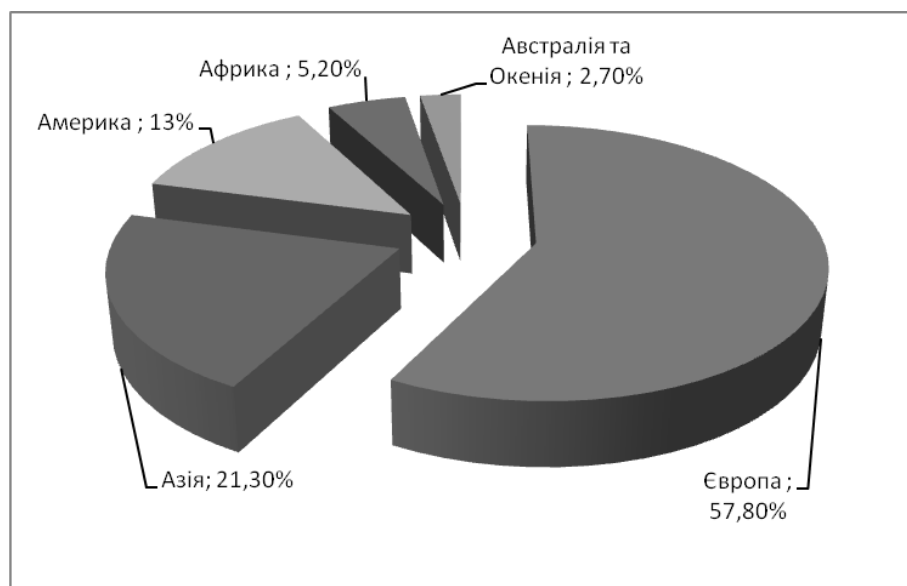
Актуальність дослідження полягає в тому що на основі аналізу найновіших статистичних даних з різних джерел, детально розкрито саме суспільно-географічні (територіальні) аспекти розвитку ВВК, в той час, як більшість робіт з даного питання акцентують увагу на економічних, маркетингових, або товарознавчих проблемах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналогічні дослідження проводяться переважно консалтинговими й інформаційно-аналітичними компаніями, як Держаналітінформ, Союз-Інформ, Агенство Промислових Новин та ін. Проте, доступ до таких даних найчастіше не безкоштовний. Тому дослідження компенсує відсутність повної інформації з даної тематики.

Постановка завдань та мети дослідження. Мета дослідження – окреслити функціональну структуру виноградарсько-виноробного комплексу світу з точки зору суспільної географії, зокрема її територіальну та компонентну (галузеву) складові.

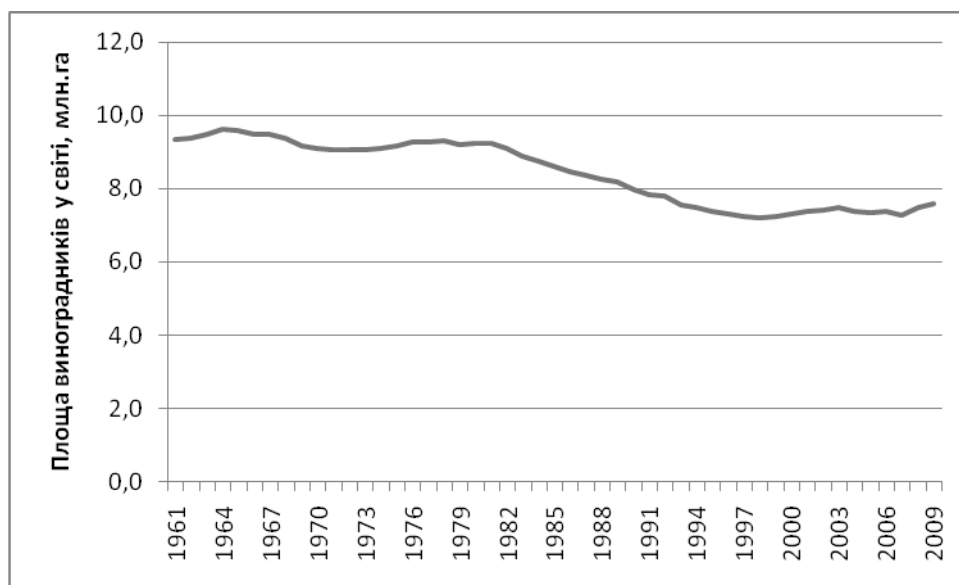
Виклад основного матеріалу. На сьогодні, виноградарство розповсюджено по всьому світу, проте основні масиви з вирощування технічних сортів зосереджені між 30-50° північної широти і 30-40° південної широти. Таке розташування пояснюється перш за все агрокліматичними чинниками, особливостями рельєфу та ґрунтового покриву.

Станом на 2010 рік, загальна площа виноградників у світі складала майже 8 млн. га. З них понад половина знаходяться в Європі (Діаграма 1). Друге місце займають країни Азії, за рахунок стабільного зростання кількості виноградників в Китаї, Індії та Ірані [2].

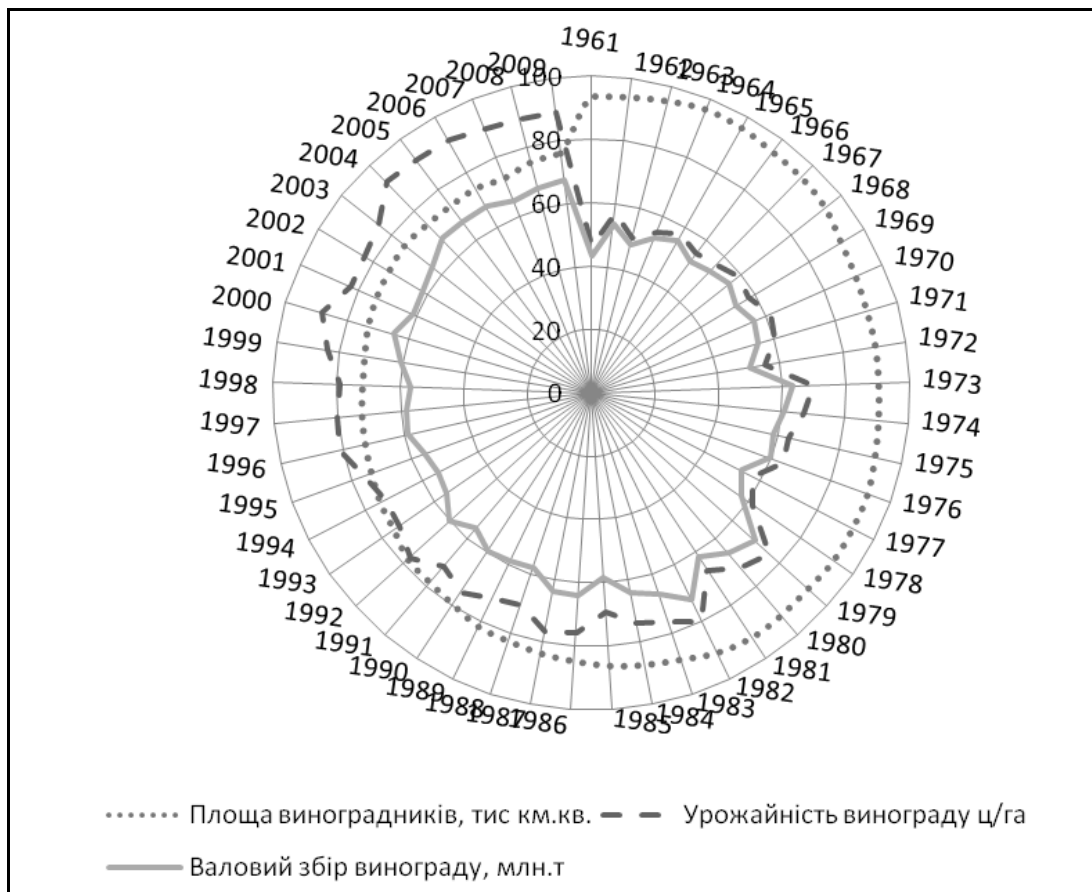
Діаграма 1. Співвідношення масивів світових виноградників у плодоносному віці [1,2,3]

Загалом, починаючи з 1990-х років площа виноградників почала скорочуватися. Істотними причинами такого тренду є криза перевиробництва у країнах Європи та масштабна антиалкогольна компанія в колишньому СРСР, що супроводжувалася вирубками виноградних насаджень. Якщо говорити про відповідну динаміку у країнах-лідерах галузі, то істотне зменшення площі виноградників спостерігалось в Іспанії, Франції, Італії та Туреччині. Стабільними залишалися показники США, Ірану, Португалії та Румунії. Зростання чисельності та площі виноградників спостерігалось лише в Аргентині та Китаї [1].

Діаграма 2. Площі виноградників (виноградних насаджень у плодоносному віці) у світі [1,2,3]

Деякі вчені та аналітики пов'язують скорочення площ під виноградниками зі зростанням урожайності, проте таке твердження на нашу думку є досить суперечливим. Проаналізувавши динаміку основних статистичних показників виноградарства (площі виноградників, урожайність та валовий збір винограду), за 1961-2009 рр. можна спостерігати пряму залежність між урожайністю та валовим збором, в той час як тренд, що ілюструє скорочення площ виноградників є відносно незалежним. (Діаграма 3). Крім того, в багатьох країнах Європи, існує обмеження на об'єми збору винограду, з метою контролю якості продукції.

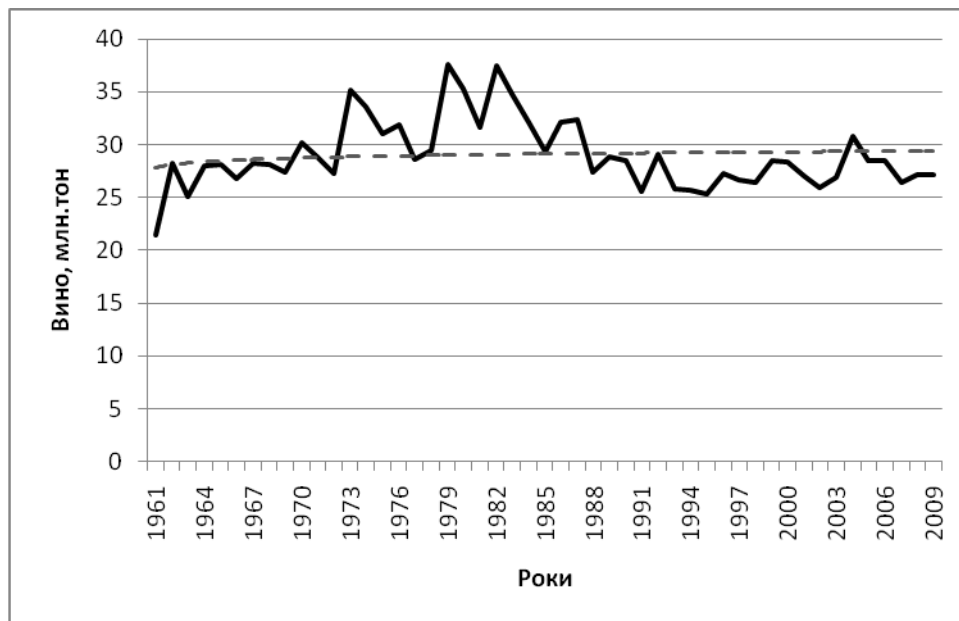

Діаграма 3. Взаємозалежність основних статистичних показників світового виноградарства [1,2,3]

Виробництво вина традиційно залишається у світі доволі рентабельною і привабливою галуззю для ведення бізнесу.

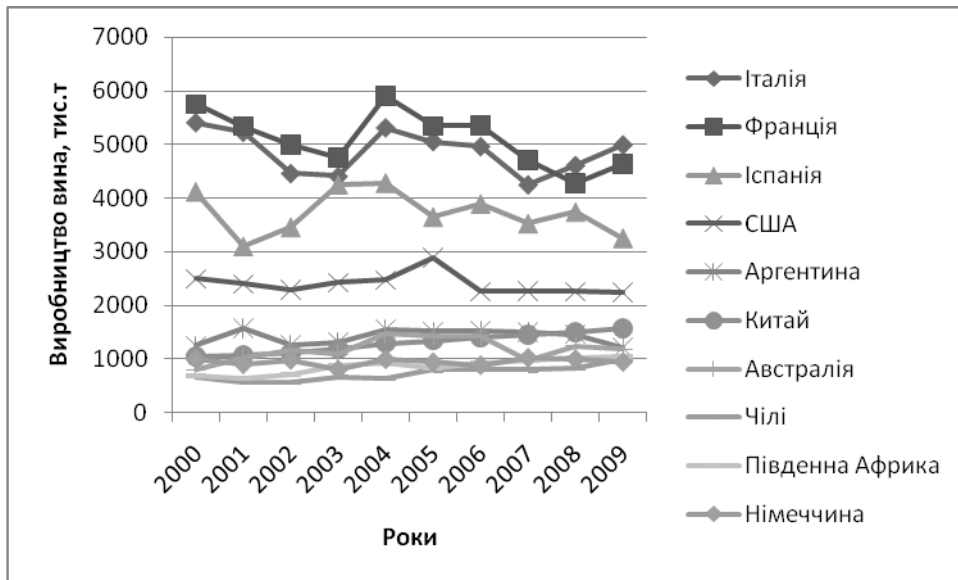
Динаміка виробництва виноградних вин, за останні 50 років, загалом є досить стабільною (Діаграма 4).

Різке збільшення виробництва, в окремі роки, особливо в 1970-80х. спостерігалось в зв'язку з поширенням виноробства в країнах Південної Америки, Австралії та Новій Зеландії. Також, саме в ці два десятиліття траплялися особливо врожайні роки в країнах Європи, на той час ще не лімітованих у врожах. Потужним фактором впливу також залишалось зростання споживання вина у світі, особливо в країнах Азії. Для кінця 1980-х – початку двохтисячних характерний спад світового виробництва вина, що пов'язано перш за все з низкою обмежень введених в європейських країнах та кризовою ситуацією у виноробстві на радянському, а пізніше пострадянському просторі.

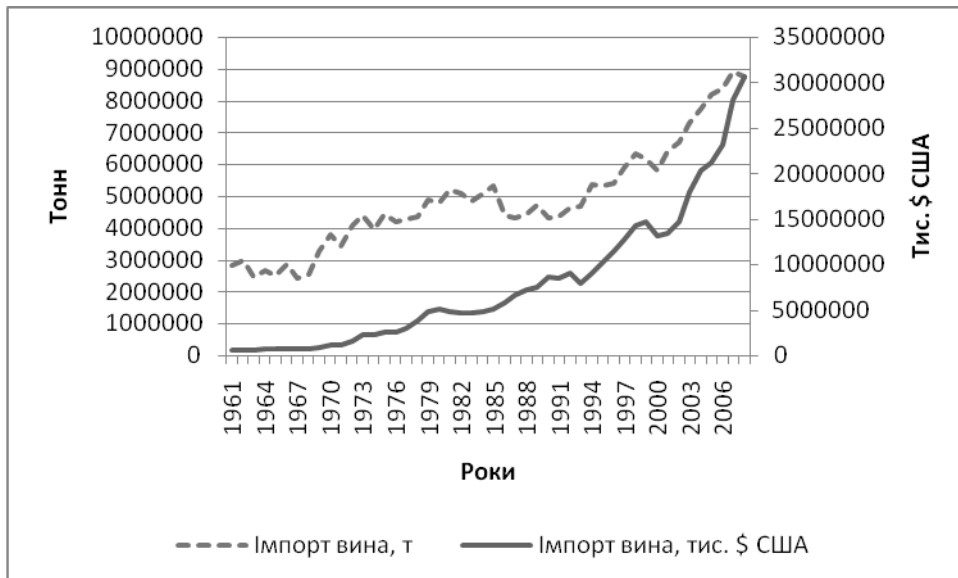

Діаграма 4. Динаміка виробництва виноградних вин [2,3]

На початку 21 ст. виробництво вина загалом є стабільним. Основними причинами цього можна назвати освоєння нових перспективних ринків збуту європейськими виробниками, зокрема в Китаї, Індії та інших країнах сходу, а також нарощування цими країнами власного виробництва. Серед країн-лідерів виробництва традиційно перші місця займають Італія, Франція та Іспанія (Діаграма 5). Це зумовлено традиціями виробництва, високим попитом на продукцію даних країн на світовому ринку та високими показниками споживання всередині країн. Збільшення виробництва вина у світі напряму пов'язано і зі зростанням об'єму світового винного ринку, що яскраво ілюструє динаміка основних показників – експорту та імпорту виноробної продукції. За останні півстоліття імпорт вина поступово зростав (Діаграма 6). Якщо в натуральних показниках, цей приріст становив близько 6 млн. тонн, то зростання вартості імпортованої продукції склало понад 30 млн. \$ США. Зростання натуральних об'ємів пояснюється перш за все збільшенням споживання вина, особливо в країнах Скандинавії, пострадянського простору та популяризацією цього напою в країнах Азії, зокрема в Китаї та в країнах популярних серед туристів (Таїланд, Камбоджа, Індія, Філіппіни, ОАЕ).

Діаграма 5. Провідні країни-виробники вин [2,3]

Діаграма 6. Імпорт вина у світі, у натуральних та грошових показниках, 1961-2008рр. [2,3]

Зростання ж імпорту вин у грошових показниках, більш ніж в 30 разі, пояснюється низкою причин, серед яких:

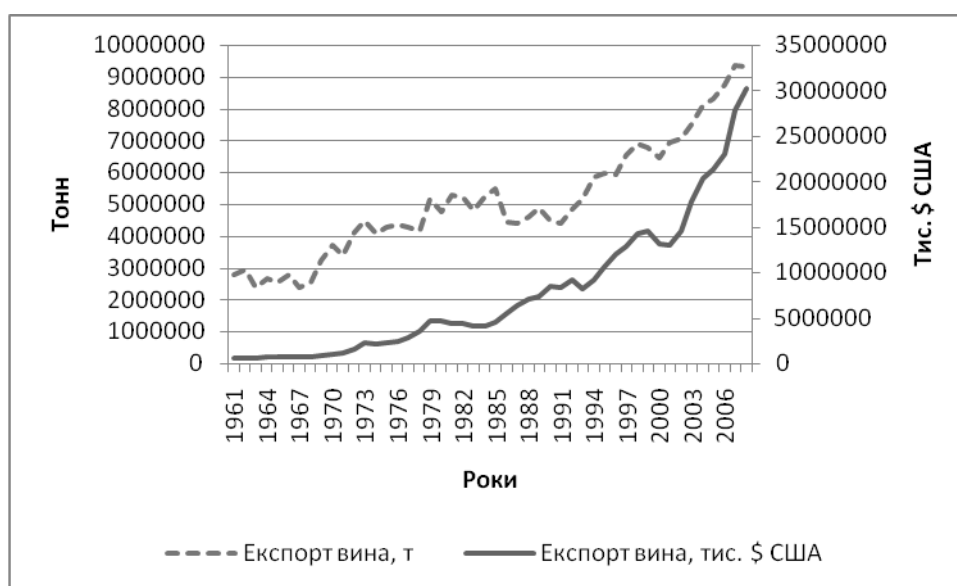
- зростання різноманітних податків і зборів, особливо з метою захисту національних ринків;
- збільшення частки продукції, що ввозиться в тарі, а отже й додаткові витрати (пляшка, корок, етикетка, упаковка);
- закупівлі вин відомих брендів, особливо в країнах, які орієнтуються на європейських туристів.

Зростання експорту також характеризується подібними цифрами: в натуральних показниках приріст становив 6,5 млн. т, в грошових же об'єми експорту зросли більш ніж в 50 разів (Діаграма 7).

Окрім причин перерахованих вище, стосовно імпорту, зростання вартості експорту також зумовлюється:

- зміною форм власності виноробних підприємств. Якщо в 1960-х роках це були переважно малі сімейні фірми, то на сьогодні, особливо в країнах Південної Америки і Східної Європи типовими є великі підприємства, що в свою чергу збільшує оплату праці, амортизаційні витрати, податки, а отже й ціну кінцевої продукції.

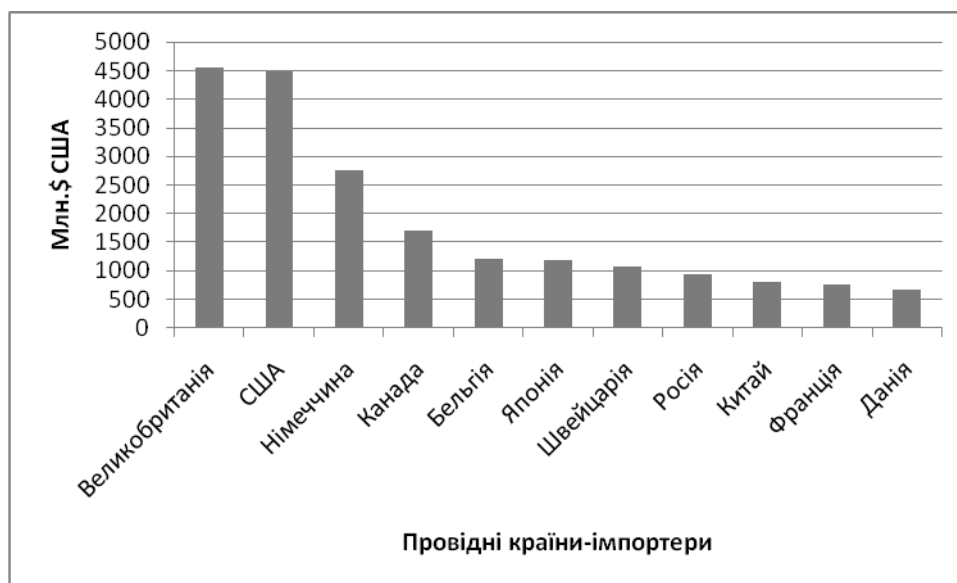
- Зростанням об'єму операцій реекспорту.

Діаграма 7. Експорт вина у світі, у натуральних та грошових показниках, 1961-2008рр. [2,3]

Серед основних країн-імпортерів в основному держави з високим рівнем життя та доходів на душу населення, а також високою часткою мешканців, що проживають в містах та підпадають під вплив соціокультурної глобалізації, а отже й своєї моди на споживання вина, особливо відомих європейських та відносно дешевих південноамериканських торгових марок. Також серед країн-імпортерів є ті, що самі є провідними світовими виробниками виноградних вин – Франція, Німеччина та ін. Це пояснюється перш за все особливостями

споживання, не лише у безпосередній кількості на душу населення, а й у асортиментному та ціновому відношенні.

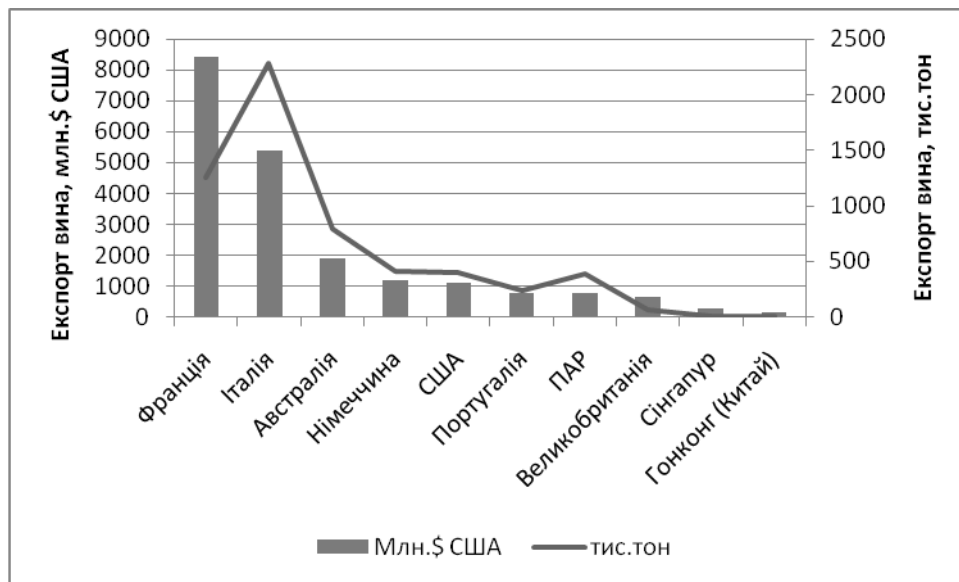

Діаграма 8. Провідні країни-імпортери вина у світі, 2010, млн.\$ США [1,2,3]

Десять провідних країн-експортерів – це переважно країни-лідери виробництва вина, за виключенням Іспанії, де значна частка виробленої продукції припадає на внутрішнє споживання. Великобританія, Сінгапур та Гонконг мають високі показники за рахунок реекспорту та проведення винних аукціонів (Діаграма 9). Список країн-лідерів, за натуральними показниками експорту, корелюється зі списком провідних виробників, знову ж таки за виключенням Іспанії. Також, високі позиції, за натуральними показниками експорту, займають Молдова, Угорщина та Україна, що зумовлено дешивезною продукції цих країн.

Зважаючи на складність узгодження класифікацій вина, та відсутність багатьох категорій у міжнародній та вітчизняній статистиці, досить важко проаналізувати компонентну структуру світового виноробства.

Більшість країн-виробників спеціалізується на виробництві натуральних столових червоних та білих вин. Наприклад, лідерами у випуску червоного сухого вина традиційно є Франція (Бордо, Бургундія), Італія (Кьянті), Іспанія (Ріоха), Аргентина, Чілі та Уругвай. Білі вина є предметом спеціалізації французьких регіонів долини Рони та Луари, півдня Італії, Німеччини.

Діаграма 9. Провідні країни-експортери вина у світі у натуральних та грошових показниках, 2010р. [1,2,3]

Виготовлення десертних та кріплених вин поширено перш за все в країнах Східної Європи та пострадянського простору, що зумовлено особливостями смаків споживачів та традиційними технологіями виробництва. Лідерами випуску цієї продукції традиційно є Угорщина, Молдова, Україна, Узбекистан, Азербайджан. Південні регіони Росії (Краснодарський та Ставропольський край), а також Грузія в останнє десятиліття переорієнтувалися на випуск натуральних сухих вин. Серед країн західної Європи масовий випуск десертних та кріплених вин представлений лише в Португалії та французькому регіоні Сотерн (Бордо).

Шампанське, не зважаючи на популярність використання цього терміну, згідно європейському законодавству є назвою ігристого вина, що виготовлене в Шампані – провінції на північному сході Франції. Отже, шампанське може бути виготовлене лише в регіонах Монтань-де-Реймс, Кот-де-Блан, Долина Марні, Об, Кот-де-Сезанн. За останнє десятиліття об'єм випуску цього напою в середньому становить 262 млн. пляшок на рік і експортується по всьому світу. Ігристі та газовані вина випускаються майже у всіх країнах-виробниках вина, особливо в Європі. За оцінками експертів, об'єм світового ринку цих вин, включаючи й власне шампанське, становить 4 млрд. євро. Проте, цей показник

навіть чи є репрезентативним, оскільки сюди віднесена, як продукція масового споживання, так і елітні і колекційні вина.

Вермути або ароматизовані вина традиційно походять з Франції та Італії. Провідними виробниками також є Іспанія, США, Німеччина, Нідерланди, Чехія, Болгарія, Румунія, Молдова та Росія.

Висновки. Світовий ринок вина, на сьогодні – це чітко структурована система (функціонально і територіально), що продовжує інтенсивно розвиватися і видозмінюватися, а тому потребує безперервного моніторингу і є досить перспективною для подальших досліджень.

Не зважаючи на постійне зменшення площ виноградників, об'єми виробництва вин залишаються стабільними, а інтенсивність експортно-імпортних процесів зростає. Група провідних країн-виробників та учасників міжнародного винного ринку утримують свої позиції протягом останнього півстоліття, що зумовлено агрокліматичними та іншими природними умовами, традиціями якості та впізнаваністю брендів. В той же час, як наслідок процесів глобалізації та зменшення ролі природних факторів, на ринку з'являються і нові потужні гравці, наприклад Китай, що найближчим часом може суттєво змінити світовий винний ринок.

1. EUROSTAT. *External Trade. Access database* [On-line database]. – Access regime: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=Yearlies_new_agriculture&root=Yearlies_new_agriculture/E/E1/E12/eda16144

2. FAOSTAT. [On-line database]. – Access regime: <http://faostat.fao.org/>

3. UN Commodity Trade Statistics Database (UN Comtrade) [On-line database]. – Access regime: <http://www.comtrade.un.org. United Nations Commodity Trade Statistics/Database>